

Úvod

A mezi nimi stála Kriseida

190 A těšil se, zda z vůle náhody
rytíř či zeman z průvodu, jež měl,
nezačne vzdychat, pást se pohledy
na jedné ze žen, které uviděl.
Pak se mu vysmál, za blázna ho měl
195 a řek mu: „Dívej se snad tisíckrát -
ví Bůh, že té dá láska klidně spát!

Slyšel jsem vyprávět, jak žijete,
milenci, ve svých pošelých hrách,
i co se pro přízeň dam naštvete
200 a v nejistotách o ni máte strach,
a zradí-li vás, polykáte prach.
Vy blázni! Nevíte v své slepotě,
že svěst vám mohou každou na světě!“

Zmlkl a tázavě zved obočí,
205 jako by ptal se: „Zas jsem moudrý byl?“
Načež bůh Lásky tomu rouhači
za pohrdání, jímž ho zachmuřil,
šíp vstřítil lukem neminuším cíl
a naplno ho zasáh, jak tam stál,
210 a ještě jako páv se natřásl.

A mezi nimi stála Kriseida
170 ve vdovském černém šatu, přesto ale,
jako je teď z všech písmen první A,
nejhezčí ze všech byla, šťastna v chvále,
již na ni pěli všichni neskonale.
Nikdo si nevysloužil tolik chvály,
175 tak jasnou hvězdu mraky neskrývaly,
jaká by Kriseidě se vyrovnala,
to tvrdil každý, kdo ji v smutku zřel,
přesto však skromně, bez hnutí tam stála,
za lidmi vzadu, za hradbou těch těl,
180 jako by stud ji u vrat zadržel,
prostý šat měla, milé chování
a pevný pohled, vystupování.

Ale náš Troilus, jak měl ve zvyku,
vodil si křížem krážem po chrámu
185 houf rytířů, a samých mladíků,
aby se podívali na dámu,
na tu i onu, a že žádá mu
nevzala srdce a s ním také klid,
chválit je moh, jak chtěl, či pohanit.

1 Chci vypovědět Troilův dvojitý žal,
s nímž on, syn králův, v Troji prošel vším,
v své lásce za nebezpečím se šval
od žalu k štěstí a pak zoufalstvím -
5 to je můj cíl, než se zas rozloučím.
Ty, Thesifono, pomoci mi rač
s verši, z nichž při psaní je slyšet pláč!

Vzývám tě, Fúrie, z níž děs jde všem,
bohyně muk, jež znáš jen bolest dát,
10 pomoz mně, jež jsem smutným nástrojem,
který chce milencům vždy pomáhat,
neboť se sluší, aby ten, kdo rád
těšil by sklíčené, sám schlíplý byl
a smutný příběh žádá smutný styl.

15 Vždyť já, jež sluhům boha Lásky sloužím,
se neodvážím pro svou nehodnost
chtít pomoc od Lásky, a tak se soužím,
sám ve tmě tápu, ztrápen víc než dost.
Ještě však napíšu vše pro radost
20 milencům, jímž to v lásce prospěje,
ať mají dík - a mým ať práce je!

275 Najednou zůstal stát jak opatřený
„Můj Bože!“ pomyslel si. „Vzore ženy,
kde do dneška ses skrýval? Kdes moh b
Srdce mu začlo přitom prudce bít,
tajně si vzdych, jak skryt chtěl pohnutí.
280 a dál se kochal v prvním vzplanutí.
Postavu měla spíš jen prostřední,
ale tak vyjimečně souměrnou, že
ze všech žen právě tohle stvoření
připomínalo ze všech nejmíň muže.
285 Z každého pohybu zřel muž, že může
dát na zjev, který prozrazoval dost -
vznešenost, urozenost, ženskou ctnost

290 Troilovi začala se v krátkém čase
lbit, jak tvářila se a jak stála,
zvyšoka trochu stranou dívala se
úkoskem, jako by se lidí ptala:
„Snad stát tu nesmím? Co jsem udělala?“
Ale když zvedla oči, hned se chvěl,
vždyť tolik krásy nikdy neviděl.

295 A její pohled v něm hned zapálil
tak prudkou touhu, nežnou náklonnost,
že brzy mu z ní na dně srdce zbyl
obrázek, hluboký a stálý dost,
ač nejdřív zřel jako na vzácnost,
300 byl rád, že jak šnek růžky stáhnout směl,
vždyť nezřel ani oči nezavřel.

Tak vida, ten, jež tvrdil, že vše zná,
a všemi pohrdal, kdo láskou schou,
nevěděl si, že láska přebývá
305 v paprscích, jež jí z očí zaplanou,
a že mu v srdci, cítil najednou,
umírá život v onom okamženi -
blazená láska, když tak lidi změní!
Paní, tu v smutku, Troilus obdivoval
310 jen pro ni oči měl, jak tam tak stál,
touhu, jež držela ho, v nitru schoval,
nic netěk, navenek nic nepřiznal,
zpovzdálí, aby slušnost zachoval,
na jiné věci hleděl aspoň chvíli,
315 i na ni, dokud obřad neskončili.

Pandarus ironicky

Když zase jednou v ložnici sám lkal,
přítel, jež jmenoval se Pandarus,
přišel a zaslých ho, jak natřkal,
550 a zřel, že přítel zoufá si z těch hrůz.
„Ach běda!“ zvolal, „jdu snad na funus?
Proč, proboha, jsi celý zničený?
To z bojů s Řeky jsi tak hubený?“

Troilus však na to neřek vůbec nic, dlouho se jako mrtvý nehýbal, ale pak začal vzdychat o to víc, 725 s výkřikem vylít, vyslech si vše dál a oči vypoulič tak, že se bál Pandarus o něj, jestli nešlíí nebo zda nezemře už za chvíli,

a vykřik „Vzбудь se“ jako na lesy: 730 „Cože! Upad jsi nám snad v letargii? Nebo jak osel před harfou tu jsi,

jenž slyší, jen jak lidé do strun bijí, nechápe však tu krásnou melodii, jenž má ho potěšit, když tupý dost 735 zůstal sám navždy pro svou zvířecost?“

= II.

„Vidíte Troila! To je pěkná melá! Obrátil Řeky krásně na útek!“ Vtom celým jejím domem otrás jek: „Chceme vidět! Brány otvírejte hned! 615 Ulicí musí do paláce jet!...“

Náš Troilus na svém ryzákoví jel, 625 sám v plné zbroji, pouze zdvih si hledí, kuň pod ním – zraněn – mírně krvácel a zdálo se, že rytíř zlehka sedí, ale tak vznešeně, že všichni vědí, že mohou si ho, zblízka nebo zdaleky, 630 splést jenom s Martem, jenž je bohem války...

Pro pocty ve tváři se lehce rděl, 645 jelikož slyšel, že je chválen všemi za to, jak – když křik chvály uslyšel – stydlivě ihned sklopil oči k zemi. Kriseida, zjhlá jeho kadeřemi, 650 zaslechlá, jak jí srdce začlo bít, a v duchu ptala se: „Kdo dal mi pít?“

Nad vlastní myšlenkou se zarděla, když vzpomněla si: „To je přece ten, o něž strýc řek, že zchřádně docela, 655 nebude-li mou přízní zachráněn.“ Jakmile přejel jí i s průvodem, to pomyšlení rychle začla hned, jak styděla se, z hlavy zahánět,

a v duchu převracela sem a tam 660 všechny ty jeho skvělé vlastnosti, od ušlechtilosti až k zásluhám, k rozumu, zjevu, urozenosti, nejvíc však pohnutlo ji k lítosti, že trpěl pro ni, a tak řekla si, 665 že byl by hřích ho nechat bez spásy.

Teď zívistník by mohl vykládat: „To byla náhlá láska! Kdopak ví, jak mohla k Troilovi tak lehce vzplát na první pohled, bez vši přípravy?“ 670 Kdo říká to, se smůly nezaví!

Vždyť všechno má svůj začátek, jenž nese i pokračování, jen nebojte se.

42

O různých věcech potom hovořili, jak v našem vyzrání má to být, a ve hře prstevy si vyměňili, 670 však zlatomodrou brož, jež pro svůj svit rubínem v tvaru srdce se tak skvěla, milému na košili zavešila.

Bože, což moh by lakomec a ubožák, jenž láskou pohrdá a nadává jí 675 a dal by se spíš zabít pro mědák, zažít, že sám by ocitl se v ráji, jakým je láska, být jen na pokraji? Ne, při Bohu, jenž je vždy spása má, tak skvělou radost škudilil nepozná!

CHAHTIVOST

Říkájí ano, ale – Bože! – lžou, uboží chamtivci, jež svírá strach! Na jméno lásce přijít nemůžou,

skončí však, jak vám povím, v mrakotách – 680 bílou i červenou v nich čeká krach a žijí v žalu, Bůh jim strasti dá, všem milencům však vzdýcky pomáhá!

69

Bůh dal, že ubožáci, kteří necítí dvornost a lásku, mají dlouhé uši

jako král Midas, hnusný hrabivost, 690 a strašným pítm vytráží z nich duši, jak z Krassa, který neznal, co se sluší, ať poznají, že sami žijí v hříchu,

a ne snad milenci, již jsou jim k smíchu 695 A ti dva, o kterých vám povídám, když navzájem se v nitru ujistili, se uchýlili k hovorním a hrám a oba, jak, kdy, kde se seznámili, si říkali, kdo koho v první chvíli 700 uviděl a jak nesli neštěstí,

1400 jež – Bohu díky! – se zvrtilo do slasti...

Vždyť neříkám, že náhle lásku dala, ale že nejdřív se jí zalíbil, 675 a rovněž jsem vám řek, proč věc se stala, však teprv pak, když jen tím, jaký byl, svou mužností v ní lásku probudil, a tak pak v službě stupeň od stupně 700 ji získal, a ne náhle, překotně.

680 A Venuse, jež nádherně se skví tam ve svém sedmém domě na nebi, příznivě nakloněna Troilovi rozhodla, že ho zbaví choroby.

Vždyť vskutku nepřitelem nikdy by 685 nestala se mu ve dni narození – ví Bůh, že brzy bude po trápení.

Teď zase nechme Troila chvíli být, ať jede dál, a navratme se zpět k té naší Kriseidě, jež nemá klid, 690 klesá jí hlava a má přemýšlet

o tom, že rozhodnout se musí hned, co řekne strýci a co dál se stane, 700 když Troila vnucovat jí nepřestane.

43

Když domluvila, objala ho hned a každý polibek mu odpouštěl.

58

1110 „Můj milý, upřímně, jak se to stává, tvá paní ti svou věrnou lásku dává! Promluv už, vždyť to jsem já – Kriseida!“ 1115 Vzkřísit ho nemohla však, jak se zdá.

Dlaně i zápěstí mu začli třít a rovněž ořteli mu obě skráně, 1115 a aby z mdlob se mohl probudit, tak – zkrátka – často líbala ho na ně a při křísení nešetřila dlaně, až nakonec dech popad po čase 1220 a pak už z těžké mdloby probral se

a znovu nabyl duchapřítomnosti, ale byl slabý, mdlý a bez naděje. Když probíral se, ve své sklíčenosti

se ptal: „Ach, Bože, co se mnou děje?“ 1125 „Proč sobě sám si namlouváš, že zle je?“ ptala se ona. „Jsi muž, to snad víš? Což omdlévat se, Troile, nestydiš?“

Když domluvila, objala ho hned a každý polibek mu odpouštěl.

Troilus spěchá do Kriseidina domu, ten však zeje prázdnotou. Mladý rytíř běduje, odmítá jídlo i pití, složí další milostnou píseň a žaluje na své utrpení měsíci.

V. Kriseida se mezitím trápí v řeckém táboře.

Na druhé straně žije Kriseida,
s hřstkou žen skryta řeckým ležením,
a když žal přijde, do nářku se dá:

690 „Proč jsem se narodila! Vždyť už sním
jen o smrti, když nemohu žít s ním!
A pomoci mi není na zemi –
když hnu se kam, huň povede si mi!

Můj otec ani za nic na světě

695 zpět nepustí mě, s ním nic nepohne,
ale když nevrátím se ve lhůtě,
Troilus si v srdci řekne toho dne,

že zrádná jsem – ach, tak to dopadne!
Tak nevědek z každé strany sklídit mám,
700 den, jenž mě zrodil – ouvej – proklínám!

A zkusím-li se v noci vytratit,
hrozí mi nebezpečí, že mě chytí
a řeknou, že jsem špeh a nesmím žít,
anebo – což mě děsí nejvíc v žití –
705 mě chytne lotr, jež se každý štítí,
a pak už můžu jak chci věrná být.
Bože, rač pro mou bolest soucit mít!

Jak vosk jí zbledla jasná tvář,
tělo jí zhublo, neboť celý den
710 vždy prostála a nevnímala záť,
jen město, kde s ní on byl narozen.
A noci – běda – proplakala jen.
Tak bez pomoci, sama v tesknění,
žila svůj život, smutné stvoření.

Teď vraťme se však k Diomedovi:
I stalo se pak, desátého dne

92

poté, co odved paní Troilovi,
nás Diomedes v pravé poledne,
845 svěží jak v májí větve půvabné,
dělal, že s Kalchaseem má jednání,
co chtěl však, to vám povím bez ptaní.

Kriseida – ať už rychlejší spád to má –
hned vítala a usadila ho
850 a on se cítil u ní v stanu doma!

Aby jim čekání líp uběhlo,
dostali k jídlu něco sladkého
a v řeči tékali hned sem, hned tam
jako přátelé a část hned povím vám.

855 Nejdřív se zmínil o tom bojování,
jež s Řeky vedli lidé z města Troje,
a prosil ji, ať řekne bez váhání,
jak obléhání snášela a boje.

860 A pak se jí ptal, jaké pro ni to je,
zda zvláštní dojem neprobouzí v ní
mrav Řeků nebo jejich jednání,

a proč jí její otec neprovdá
co nejdřív za nejvhodnějšího muže.

93

↑
KRISEIDA
A
DIOMEDES

1030 Den rozbřesk se a věrně musím říci
že Diomedes ke Kriseidě šel

101

a – nezlobte se na ni, milovníci! –
tak dobře jazykem se oháněl,
že její vzdechy záhy umlčel.
1035 Pak nakonec, ať slova pravdu ctí,
zbavil ji většiny všech bolestí.

A dále, jak nám příběh napoví,
zkrátko ryzáka mu darovala,
toho, jenž kdysi patřil Troilovi,
1040 a rovněž brož, již od Troila si vzala,
teď Diomedovi zas věnovala.
A také, aby na bolest lék měl,
na kopy její rukáv nosit směl.

A jiná kniha o tom říkála,
1045 že když se Diomedes navracel,
zraněný Troilem, hořce plakala,
když zřela, jak z ran silně krvácel,
vzala si péči o něj na zřetel
a o hojení ran se postarala.

1050 Lid tvrdí – já ne! –, že mu srdce dala

1800 Pro ten hněv, kvůn nemuz mas jsem zavnu,

před Troilem Řekové se v hrůze hnali,
vždyť na onen svět tisíc poslal jich,
nebyli, kdo by se mu vyrovnali.
až na Hektora, jak nám v knihách psali.
1805 Vřak ouvej, když Bůh chtěl, sám k zemi
kles,
zabil ho bez milosti Achilles.

A když byl zabit tímto způsobem,
co lehký vzduch se pozehnaně vznes
k dutině osmé sféry, v němž je všem
1810 živlům se spojit, včera jako dnes,
a odtud přesný pohled se mu nes
k všem bludným hvězdám a sluch
k harmonii,
jež obsahuje božskou melodii.

A odtud potom hleděl bez ustání
1815 na skvrnku Země, již v své slanosti
oblévá moře, a měl pohrdání
pro bídný svět a přiměl marnosti,
ať vzdají úctu plné radosti,

↑
TROILOVA
SMRT

která je v nebi, ale za chvíli
1820 se zadíval tam, kde ho zabili,

a sám se v duchu vysmál žalu lidí,
již smrt mu hořce oplakávali
a zmáčeli nám dšlo, které řídí
jen slepý chtíč, a - že je nestálý -
1825 chtěl, abychom se k nebi dívali.
A pak šel, abych vás už nezdržoval,
tam, kde ho Merkur navždy ubytoval.

Tak konec Troila za tu lásku stih!
Tak konec stih tu jeho šlechtetnost!
1830 Tak konec stih mu místo v nebesích!
Tak konec stih chtíč, stih i vznešenost!
Tak konec stih i svět a falešnost!
A Kriseidu sám začal milovat,
jak řek jsem, tak ho stihly smrt a pád...

S mravním posláním knihy se Chaucer obrac
na „svěží mladé lidi“ a zapřísahá je, aby se vyvaroval
světské marnosti a milovali pouze Spasitele.

krásný den aspoň přejí, při Bohu,
1075 a tvoje šlechtetnost ať slávu má,
nikdo tak věrně službu nekoná
jako ty, když své paní chráníš čest.“
Vtom slzy z očí začly jí vřak téct.

„Ne, nikdy nebudu tě nenávidět,
1080 svou přítelkyní vždy mě můžeš zvat,
mé čestné slovo máš, jak můžeš vidět.
A musela bych vskutku litovat,
kdyby ses na mě ty chtěl rozhněvat.
A bez viny, jak vím, tě opouštím,
1085 všechno vřak mjíj, a tak odcházím.“

Ale jak dlouho k tomu potřebuje,
než zradí ho a poctí Diomeda,
o tom se žádný autor nezmiňuje.
To ať si každý ve své knize hledá,
1090 stejně se ze žádné nic vyčíst nedá.
Začal se dvořit záhy, ale přeci,
než získal ji, měl zdolat další věci.

Nemám, proč bych tu ženu peskoval
urputněji, než moh sám přiběh snést.

1095 Ze jména svět jí příklad udělal,
což za vinu snad stačí jako trest,
a kdybych trochu chtěl jí hájit čest
za to, že litovala zrádných citů,
omluvil bych ji - jistě - ze soucitu...

utku vřak, jak nám přiběh napoví,
1075 ala žena zažít větší žal

než ona nevěrností Troilovi.
Začala bédovat: „Mé jméno dál
1080 s věrností nikdo už by nespoutal!
Vždyť zradila jsem muže, jehož ctnosti
nemají soka co do vznešenosti!

O mně, ach běda, do skonání světa
nikdo už někde či nenapíše
1085 nic dobrého, vždyť v knihách budu sketa.
Ach, mnohý jazyk převálí mě spíše!
Po světě odsoudí mě všichni z výše
a v zášti nejvíc proklejí mě ženy.
Proč na mě tenhle pád byl nastražený!

1090 Vždyť budou tvrdit, že jsem je tu já
ze všech žen, ouvej, nejvíc znectila!
Že nebyla jsem první taková,
mi nepomůže, abych hanbu smyla?
Ale když líp bych sotva pořídila
1095 a na lítost je pozdě, to se ví,
zachovám věrnost Diomedovi.

Vřak tobě, Troile, když víc nemohu
a když jsme odloučeni, ty a já,

↑
KRISEIDA
BĚDUJE